

Postanowienie z dnia 13 grudnia 2005 r.

II UK 61/05

Powaga rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.) dotyczy tylko tych orzeczeń sądów ubezpieczeń społecznych, których podstawa faktyczna nie może ulec zmianie lub gdy odwołanie od decyzji organu rentowego zostało oddalone po stwierdzeniu niespełnienia prawnych warunków do świadczenia wymaganych przed wydaniem decyzji.

Przewodniczący SSN Beata Gudowska (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Krystyna Bednarczyk, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 13 grudnia 2005 r. sprawy z wniosku Jana S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w K. o rentę w związku z zastępczą służbą wojskową, na skutek kasacji wnioskodawcy od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 24 listopada 2004 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania z orzeczeniem o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie wyrokiem z dnia 29 listopada 1999 r. oddalił odwołanie Jana S. od decyzji odmawiającej prawa do renty w związku ze służbą wojskową - przymusowym zatrudnieniem jako żołnierza 6 Wojskowego Batalionu Górniczego w Kopalni Węgla Kamiennego „W.” od dnia 16 lutego 1958 r. do dnia 1 września 1959 r. Sąd ustalił, że rozpoznane schorzenia (zespół psychoorganiczny, spastyczny przewlekły nieżyt oskrzeli oraz zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa i choroba Dupuytrena), które powodują całkowitą niezdolność do pracy, nie pozostają w związku z przymusowym zatrudnieniem w czasie zastępczej służby wojskowej.

Po uprawomocnieniu się wyroku, ubezpieczony w dniu 10 grudnia 2001 r. ponowił wniosek, powołując się na pogorszenie stanu zdrowia oraz na uraz głowy doznany w czasie pracy w kopalni w 1958 r. Oddział Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w K. decyzją z dnia 25 czerwca 2002 r. odmówił przyznania renty bez kierowania ubezpieczonego na badanie lekarskie, oparłszy się na uprzednim stwierdzeniu przez Sąd braku związku niezdolności do pracy ze służbą wojskową.

Sąd Okręgowy w Koszalinie wyrokiem z dnia 23 lipca 2003 r. przyznał ubezpieczonemu prawo do renty od dnia złożenia wniosku, gdyż na podstawie opinii biegłych lekarzy, którzy potwierdzili stłuczenie mózgu i związany z nim zespół psychoorganiczny, ustalił związek schorzenia z zastępczą służbą wojskową oraz częściową z jego powodu niezdolność do pracy, co najmniej od 1998 r.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku, rozpoznając apelację organu rentowego zawierającą zarzuty odnośnie do postępowania dowodowego, postanowieniem z dnia 24 listopada 2004 r. uchylił zaskarżony wyrok i odrzucił odwołanie. Stwierdził niedopuszczalność jego rozpoznania ze względu na negatywną przesłankę procesową w postaci prawomocnego osądzenia między stronami sprawy o to samo roszczenie.

Kasacja ubezpieczonego została wywiedziona na podstawie obrazy przepisów postępowania - art. 366 i 386 § 3 w związku z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., przez błędne przyjęcie, że wyrok z dnia 29 listopada 1999 r. korzysta z powagi rzeczy osądzonej także w zakresie pogorszenia stanu zdrowia. Skarżący powołał się na przepisy art. 107 i 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) pozwalające na ponowne rozpoznanie sprawy już osądzonej, jeżeli w nowym wniosku podnoszone są nowe okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

O powadze rzeczy osądzonej decyduje - poza identycznością stron i identycznością przedmiotu rozstrzygnięcia - także tożsamość podstawy sporu (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 1950 r., Wa.C. 339/49, OSN 1951 nr III, poz. 65 oraz postanowienie z dnia 9 czerwca 1971 r., II CZ 59/71, OSNCP 1971 nr 12, poz. 226), dlatego w odniesieniu do stosunków ubezpieczenia społecznego ta negatywna przesłanka procesowa ma walor szczególny, znacznie osłabiający jej prak-

tyczne znaczenie. Rozstrzygnięcia sądowe w sprawach z tego zakresu ustalają bowiem treść łączącego strony stosunku prawnego *rebus sic stantibus* w chwili wyrokowania. Nowe zdarzenia zachodzące po uprawomocnieniu się orzeczenia mogą spowodować przekształcenie treści praw i obowiązków stron stosunku ubezpieczenia społecznego; nie jest wykluczone spełnienie lub upadek przesłanek materialnoprawnych prawa do świadczeń po zapadnięciu prawomocnego orzeczenia ustalającego, jak też możliwe jest wzruszenie ustaleń prawomocnych orzeczeń po ponownym rozpoznaniu sprawy na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawnione okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość (por. art. 114 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm., a także uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 3 października 1996 r., II UZP 18/96, OSNAPiUS 1997 nr 7, poz. 117, a poprzednio uchwałę z dnia 20 września 1978 r., II UZP 7/78, OSNCP 1979 nr 3, poz. 48, postanowienie z dnia 19 stycznia 1984 r., II URN 131/83, OSNCP 1984 nr 10, poz. 177, wyrok z dnia 8 października 1986 r., II URN 182/86, OSNCP 1987 nr 12, poz. 212, postanowienie z dnia 14 stycznia 1997 r., II UKN 50/96, OSNAPiUS 1997 nr 17, poz. 328 i wyrok z dnia 5 sierpnia 1999 r., II UKN 231/99, OSNAPiUS 2000 nr 19, poz. 734).

Zasadą rządzącą stosunkami prawnymi ubezpieczenia społecznego jest właśnie to, że zmiana okoliczności lub ujawnienie nowych dowodów zawsze otwiera drogę do ponownego rozpoznania sprawy. Cecha rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.), dotyczy tych tylko orzeczeń sądów pracy i ubezpieczeń społecznych, których podstawa nie może ulec zmianie, gdy odwołanie zostało oddalone po stwierdzeniu niewypełnienia warunków prawa do świadczenia wymaganych przed datą wydania wyroku, takich jak np. okres zatrudnienia, czy data powstania inwalidztwa. Wzruszenie ustaleń dokonanych takimi prawomocnymi rozstrzygnięciami może spowodować wyłącznie rozpoznanie skargi o wznowienie postępowania (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 września 1998 r., II UKN 373/98 OSNAPiUS 1999 nr 21, poz. 702, z dnia 28 maja 2002 r., II UKN 250/01, OSNAPiUS - wkładka 2002 nr 16, poz. 3 oraz z dnia 18 lutego 2003 r., II UK 139/02, OSNP 2004 nr 7, poz. 128). Jeżeli jednak warunki do świadczeń mogą być spełnione w każdym czasie, to mogą też być w każ-

dym czasie badane, a nabycie prawa do nich następuje w nowej sytuacji faktycznej, *ex nunc*.

Nietrafnie więc Sąd drugiej instancji zakwestionował na gruncie art. 199 § 1 pkt 2 w związku z art. 379 pkt 3 k.p.c. postępowanie Sądu Okręgowego, które w istocie nie zmierzało do obalenia ustaleń prawomocnego wyroku, lecz miało na celu - przez prowadzenie dowodu z opinii biegłych - ustalenie spełnienia warunków do świadczenia w dniu wydania zaskarżonej decyzji. Sąd Apelacyjny pominął także, że skarżący wniósł o ponowne rozpoznanie prawa do renty z ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 87 ze zm.), regulowanego w art. 7 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych (jednolity tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 60, poz. 622 ze zm.). Przepis ten uzależnia to prawo od stwierdzenia niezdolności do pracy będącej następstwem zranień, kontuzji bądź innych obrażeń lub chorób powstałych w związku z zatrudnieniem, na które powoływał się we wniosku. Spełnienie tego warunku nie jest limitowane terminem, więc stwierdzenie w prawomocnym wyroku z dnia 29 listopada 1999 r. jego niespełnienia nie mogło stanowić przeszkody do ponownego rozpoznania sprawy w nowych okolicznościach. Sąd drugiej instancji, stwierdzając, że w sprawie zachodzi powaga rzeczy osądzonej pominął, że podstawa sporu wszczętego wnioskiem z dnia 10 grudnia 2001 r. nie jest identyczna z podstawą sporu prawomocnie rozstrzygniętego wyrokiem Sądu Okręgowego w Koszalinie z dnia 29 listopada 1999 r. Nową postawę faktyczną wniosku o rentę w związku ze służbą wojskową - przymusowym zatrudnieniem w kopalni - stworzył dowód z karty informacyjnej Katedry i Kliniki Neurologii P. Akademii Medycznej z dnia 23 października 1998 r.

W konsekwencji tego, że spełnienie warunków wymaganych do ustalenia prawa do renty inwalidzkiej dla żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianych w kopalniach nie jest limitowane żadnymi terminami, organ rentowy każdy wniosek o ustalenie prawa do tego świadczenia rozpatruje merytorycznie, uwzględniając zmiany w stanie zdrowia ubezpieczonego także wówczas, gdy brak prawa do świadczeń został wcześniej ustalony orzeczeniem organu odwoławczego. W nowych okolicznościach może wydać we własnym zakresie decyzję przyznającą prawo do świadczeń lub podwyższającą ich wysokość.

Ponadto Sąd drugiej instancji nie wziął pod uwagę, że odwołanie od decyzji organu rentowego, którą ponownie rozpoznano prawo do świadczenia w odniesieniu do nowych okoliczności, przysługiwało skarżącemu na zasadach ogólnych (art. 83 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.).

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy uwzględnił kasację i orzekł jak w sentencji (art. 393¹³ k.p.c.).

=====